

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ સમક્ષ

આર/સેકન્ડ અપીલ નં.-૨૦૨/૨૦૨૪

સાથે

સિવિલ એપ્લીકેશન (ફોર સ્ટે) નં.-૧/૨૦૨૩

ઈન આર/સેકન્ડ અપીલ નં.-૨૦૨/૨૦૨૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. સી. દોશી

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

મહેબુભાઈ શાબનભાઈ લાખાણી

વિરુદ્ધ

નિશાબેન ફિરોઝભાઈ બુધવાણી

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી તુલસી આર સવાણી (૩૦૭૦) અપીલકર્તા (ઓ) નંબર - ૧ વતી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. સી. દોશી

તારીખ: ૧૦/૧૧/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ (જે હવે પછી "સદર કોડ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૦૦ હેઠળની આ સેકન્ડ અપીલ, ભાવનગરના તલાજા ખાતેના વિદ્વાન ૩જી એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ દ્વારા રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૨/૨૦૨૩ માં પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને ડિકીને પડકારે છે, જે બદલામાં વિદ્વાન ૨જી એડિશનલ સિવિલ જજ, તલાજા, જિલ્લા: ભાવનગર દ્વારા આર.સી.એસ. નં. ૨૨૩/૨૦૨૧ માં આંક-૧૮ હેઠળ અને પરિણામે આંક-૧ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ હુકમને સમર્થન આપે છે, જેના દ્વારા "સદર કોડ" ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળ અરજદારની અરજી એ કારણસર નામંજૂર કરવામાં આવી હતી કે ગિફ્ટ ડીડની અમલવારીને પડકારતો દાવો લિમિટેશન એક્ટ દ્વારા સંપૂર્ણપણે મર્યાદિત (બાર) છે.

૨. સરળતા ખાતર, પક્ષકારોને તેમની મૂળ સ્થિતિ એટલે કે વાદી અને પ્રતિવાદી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

૩. સેકન્ડ અપીલ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી કેસની ટૂંકકી હકીકતો નીચે મુજબ છે:-

૩.૧ વાદી અને પ્રતિવાદી સગા ભાઈ-બહેન છે. વાદી તલાજા, જિ: ભાવનગર ખાતે રહે છે અને સામાવાળા તેમના પરિવાર સાથે રાજકોટ રહે છે. વાદી વ્યવસાયે ઇન્શ્યોરન્સ એજન્ટ છે.

૩.૨ કે કરીમાબાદ કો-ઓપ. હાઉસિંગ સોસાયટી, તલાજાએ ઇસ્લામી ખોજા કોમ્યુનિટીના સભ્યોને પ્લોટ ફાળવવાના હેતુથી ગ્રામ: તલાજા, જિ: ભાવનગરના રેવન્યુ સર્વે નં. ૪૬ પૈકીની જમીન પર વર્ષ ૧૯૯૫ માં એક રહેણાંક યોજના શરૂ કરી હતી. એવું જણાવવામાં આવે છે કે વર્ષ ૧૯૯૫ માં વાદીને પ્લોટ નં. ૫૫ ફાળવવામાં આવ્યો હતો ત્યારબાદ ઉપરોક્ત સોસાયટીનો લેઆઉટ પ્લાન સુધારવામાં આવ્યો હતો અને ૬૭ પ્લોટ મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા અને તમામ પ્લોટોને પુનઃ નંબર આપવામાં આવ્યા હતા. પ્લોટ નં. ૫૫, જે વાદીને ફાળવવામાં આવ્યો હતો તેને પુનઃ નંબર આપીને પ્લોટ નં. ૬૩ કરવામાં આવ્યો હતો અને તે અંગે સોસાયટી દ્વારા વાદીને ફાળવણી પત્ર જ issued કરવામાં આવ્યો છે. આમ, હાલના વાદી ૧૯૯૫ થી પ્લોટ નં. ૬૩ (જૂનો નં. ૫૫) ના માલિક અને કબજેદાર છે અને આજે પણ કબજામાં છે.

૩.૩ પ્રતિવાદી-સગા બહેનની પુત્રીને ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે ઓસ્ટ્રેલિયાના મેલબોર્ન સ્થિત ડિકિન યુનિવર્સિટીમાં પ્રવેશ મળ્યો હતો અને આર્થિક રીતે સધ્ધર સ્થિતિ દર્શાવવા માટે, વિઝા મેળવવા અને તેની પુત્રીના પ્રવેશની અન્ય પ્રક્રિયા માટે મિલકત પ્રતિવાદી અને તેના પતિના નામે હોવી જરૂરી હતી. તેથી, પ્રતિવાદી અને તેના પતિએ વાદીને અમુક સમય માટે ઉપરોક્ત પ્લોટ તેના નામે

ટ્રાન્સફર કરવા વિનંતી કરી હતી. તેથી, પ્રતિવાદી વાદીની સગી બહેન હોવાથી અને તેની ભત્રીજીના ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે, વાદીએ ભવિષ્યમાં વાદીને પરત આપવામાં આવશે તેવી મૌખિક પરસ્પર સમજૂતી સાથે તા. ૧૮/૦૫/૨૦૨૦ ના રોજ પ્રતિવાદીની તરફેણમાં ગિફ્ટ ડીડ (બક્સિસનાથ) કરી આવ્યું હતું. આમ, ગિફ્ટ ડીડ માત્ર દેખાડા પૂરતું ગિફ્ટ ડીડ છે અને ઓસ્ટ્રેલિયામાં તેની પુત્રીના ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે સગી બહેનને મદદ કરવાના હેતુથી જ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું.

૩.૪ ત્યારબાદ, સામાવાળાની પુત્રી તેના ધર્મ સિવાયના યુવકના પ્રેમમાં પડી અને પરિવારમાં તણાવ ઉભો થયો અને વર્ષ ૨૦૧૩ માં, સામાવાળાના પતિને કેન્સર હોવાનું જણાવાયું અને તેઓ અવસાન પામ્યા. ત્યારબાદ, વાદી અને સામાવાળાના માતાને વર્ષ ૨૦૧૪ માં કેન્સર હોવાનું જણાયું અને તેમની સારવાર અમદાવાદ અને બોમ્બે ખાતે ચાલી રહી હતી. જો કે, તેઓ અવસાન પામ્યા. આમ, પરિવારના સભ્યોના અવસાનને કારણે વાદી તેમજ પ્રતિવાદી બંનેના પરિવારો શોકમાં હતા. ત્યારબાદ, વર્ષ ૨૦૧૭ માં, પ્રતિવાદીના પુત્રને બીજા દેશમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે જવું હતું અને તે માટે પણ આર્થિક રીતે સધ્ધર સ્થિતિ દર્શાવવાના હેતુથી મિલકત પ્રતિવાદીના નામે દર્શાવવાની જરૂર હતી અને પ્રતિવાદીની વિનંતી મુજબ, ગિફ્ટ ડીડ વાદીના નામે પરત કરવામાં આવ્યું હતું. આમ, શોક અને જરૂરિયાતની આવી સ્થિતિમાં, અને પ્રેમ તથા આસ્થાની લાગણીમાં, કોઈ સગી બહેનને વ્યવહાર પરત કરવા માટે કહી શકે નહીં. વાદી

અને પ્રતિવાદી વચ્ચેના સંબંધો સૌહાર્દપૂર્ણ હતા અને વાદીને તેની પ્રતિવાદી બહેન પર વિશ્વાસ હતો અને તેથી વાદી તરફથી ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવાનું પરત મેળવવાની કોઈ ઉતાવળ ન હતી.

૩.૫ જો કે, વાદીને વાદગ્રસ્ત પ્લોટનો કબજો ખાલી કરવા અંગે પ્રતિવાદી દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૨૮/૦૯/૨૦૨૧ ની કાનૂની નોટિસ મળી. તે સમયે, વાદીને પ્રતિવાદી બહેનનો ઇરાદો ખબર પડી. વાદીએ તા. ૦૬/૧૦/૨૦૨૧ ના રોજ નોટિસનો જવાબ આપ્યો. સામાવાળાનો પ્લોટ હડપ કરવાનો ઇરાદો હોવાથી અને તે તેણીની તા. ૨૮/૦૯/૨૦૨૧ ની નોટિસ દ્વારા વાદીના ધ્યાનમાં આવતા, હાલના વાદીએ તલાજાના વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ સિવિલ જજ સમક્ષ સિવિલ દાવો દાખલ કર્યો હતો, જે આર.સી.એસ. નં. ૨૨૩/૨૦૨૧ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો. સદર દાવો ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવા માટે, ઘોષણા માટે અને કાયમી મનાઈહુકમ માટે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૩.૬ સમન્સ મળવાના જવાબમાં, પ્રતિવાદીએ "સદર કોડ" ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળ આંક-૧૮ પર અરજી દાખલ કરી છે. સદર અરજી પર વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે સુનાવણી હાથ ધરી હતી અને તે મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને તે મુજબ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તા. ૦૪/૦૨/૨૦૨૩ ના રોજ "સદર કોડ" ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) ની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજી નામંજૂર કરી છે.

૩.૭ તા. ૦૪/૦૨/૨૦૨૩ ના હુકમથી વ્યથિત અને નારાજ થઈને, હાલના વાદીએ તલાજાના વિદ્વાન એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ "સદર કોડ" ની

કલમ ૯૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૨/૨૦૨૩ તરીકે અપીલ દાખલ કરી, જે ભાવનગરના તલાજા ખાતેના વિદ્વાન ૩જી એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તા. ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ ના ચુકાદા અને ડિકી દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી.

૩.૮ આમ, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તા. ૦૪/૦૨/૨૦૨૩ ના હુકમને સમર્થન આપતા અપીલ કોર્ટે પસાર કરેલા તા. ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ ના હુકમથી વ્યથિત અને નારાજ થઈને, હાલની સેકન્ડ અપીલ વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે.

જ. આ સેકન્ડ અપીલની દાખલ થવાની માંગણી કરતાં, અપીલકર્તા મૂળ વાદી તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી તુલસી આર. સવાણીએ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન કોર્ટ નીચેનાએ અરજી નામંજૂર કરવામાં ગંભીર કાનૂની ભૂલ કરી છે.

જ.૧ તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે આર.સી.એસ. નં. ૨૨૩/૨૦૨૧ માં, અપીલકર્તા વાદીએ પેરા ૪ માં ખાસ કરીને એવી દલીલ કરી છે કે પ્રતિવાદીને ચોક્કસ સ્થાવર મિલકતો તેણીના નામે ઊભી છે તે દર્શાવવામાં મદદ કરવા માટે, જે આખરે પ્રતિવાદીની પુત્રીને અભ્યાસ વિઝા મેળવવામાં મદદ કરી શકે, વર્ષ ૨૦૧૦ માં વાદી દ્વારા પ્રતિવાદીની તરફેણમાં ગિફ્ટ ડીડ કરવામાં આવ્યું હતું.

જ.૨ તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી દ્વારા વાદીને આપવામાં આવેલી તા. ૨૮/૦૯/૨૦૨૧ ની નોટિસમાં, વાદીનો કબજો સ્વીકારવામાં આવ્યો છે, જે આવશ્યકપણે સ્થાપિત કરે છે કે વર્ષ ૨૦૧૦ માં કરવામાં આવેલું ગિફ્ટ ડીડ એક બનાવટી દસ્તાવેજ છે અને પ્રતિવાદીને કોઈ હક્ક પ્રદાન કરતું નથી. ગિફ્ટ ડીડ વર્ષ ૨૦૧૦ માં પ્રતિવાદીની પુત્રીના ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે અભ્યાસ વિઝા મેળવવા માટે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં હક્ક દર્શાવવાના મર્યાદિત હેતુ માટે કરવામાં આવ્યું હતું.

જ.૩ તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે મુસ્લિમ કાયદા દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત 'ગિફ્ટ' (બક્ષિસ) ના ત્રણ આવશ્યક ઘટકો છે, કારણ કે પક્ષકારો ઈસ્લામી ખોજા કોમ્યુનિટીના છે અને તેમાંથી એક મિલકતનો વાસ્તવિક કબજો સોંપવાનો છે. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી તુલસી આર. સવાણીએ મહબૂબ સાહેબ વિ. સૈયદ ઈસ્માઈલના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાને ટાંક્યો હતો, જે ૧૯૯૫ (૦) એ.આઈ.આર. (એસ.સી.) ૧૨૦૫ માં નોંધાયેલ છે અને રજૂઆત કરી હતી કે ગિફ્ટના વ્યવહારને સક્રિય અને પૂર્ણ કરવા માટે કબજો સોંપવાના આવશ્યક ઘટકોમાંથી એક આ બાબતમાં મળતો નથી, તે જ સ્થાપિત કરે છે કે ગિફ્ટ ડીડ બનાવટી, બિનઅસરકારક અને શૂન્ય છે.

જ.૪ વિદ્વાન કોર્ટ નીચેના દ્વારા પહોંચેલા સમવર્તી તારણ પર આ કોર્ટનું ધ્યાન દોરતાં, એવું રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બંને વિદ્વાન કોર્ટ નીચેનાએ અરજીને તેના સંપૂર્ણ સ્વરૂપમાં ન વાંચવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે.

જ.૫ તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વાદી દ્વારા ખાસ કરીને દલીલ કરવામાં આવી છે કે કબજો તેની પાસે છે, તે અરજીના અન્ય સંબંધિત ભાગને અવગણીને, થોડી લીટીઓ અને ફકરાઓ વાંચીને અરજી નામંજૂર કરી શકાય નહીં. સમર્થનમાં, તેમણે શ્રી વિશ્વનાથ બાલિક વિ. સુલંગા બોસના કેસમાં ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો, જે ૨૦૨૨ (૭) એસ.સી.સી. ૭૩૧ માં નોંધાયેલ છે.

જ.૬ ઉપરોક્ત દલીલોના પરિસરમાં, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી તુલસી આર. સવાણીએ આ સેકન્ડ અપીલ દાખલ કરવા માટે રજૂઆત કરી છે.

૫. સેકન્ડ અપીલ નીચેના કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન પર દાખલ કરવામાં આવી છે:—

"(૧) શું અરજીનું અવલોકન અને અરજીમાં દાવો કરેલ રાહત દર્શાવે છે કે તે મર્યાદાના કાયદા દ્વારા બાધિત છે?

(૨) શું અરજીની દલીલો અને દાવો કરેલ રાહતો એ હકીકત સ્થાપિત કરતી નથી કે જ્યાં સુધી મર્યાદાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તે કાયદો અને હકીકતોનો મિશ્ર પ્રશ્ન છે અને જો હા, તો શું બંને કોર્ટ નીચેના સિટીઝન પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર-૭ રૂલ-૧૧-ડી હેઠળ અરજી સ્વીકારવામાં સાચી હતી?

(૩) શું અન્ય રાહતો, એટલે કે ઘોષણા અને કાયમી મનાઈદુકમ અંગેની રાહત, કારણ સંબંધિત દલીલોને જોતાં, સમયમર્યાદા બહારની કહી શકાય?

(જ) શું સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ડી હેઠળ હુકમ પસાર કરતી વખતે બંને વિદ્વાન કોર્ટ નીચેના અરજીમાં જણાવેલી હકીકતોને ધ્યાનમાં લીધા વિના હુકમ પસાર કરવામાં સાચી હતી?

(પ) શું બંને વિદ્વાન કોર્ટ નીચેના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ડી હેઠળ અરજી મંજૂર કરવામાં સાચી હતી, ખાસ કરીને જ્યારે પ્રતિવાદીએ વાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલા દાવામાં કાઉન્ટર ક્લેમ (સામા દાવો) દાખલ કર્યો હોય?

(ડ) શું વિદ્વાન કોર્ટ નીચેના દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોને જોતાં, એમ કહી શકાય કે બંને વિદ્વાન કોર્ટોએ અરજીમાં જણાવેલા દાવો કરવાના કારણને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધું છે?"

૬. ઉપરોક્ત હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, જો હું આંક-૧૮ નીચે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ અને વિદ્વાન અપીલ કોર્ટ દ્વારા સમર્થિત હુકમની તપાસ કરું, તો કેટલીક અનારોપિત હકીકતો બહાર આવે છે કે, વાદી દ્વારા નિશાબેન ફિરોઝભાઈ બુધવાણીની તરફેણમાં રજિસ્ટર્ડ ગિફ્ટ ડીડ નં. ૬૦૨/૨૦૧૦ તારીખ ૧૮/૦૫/૨૦૧૦ દ્વારા ગિફ્ટ ડીડ કરવામાં આવ્યું હતું, જે તેની સગી બહેન છે. ગિફ્ટ ડીડ દ્વારા માલિકી અને હક્ક તેમજ કરીમાબાદ કોઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડના પ્લોટ નં. ૬૩ નો કબજો સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી તુલસી આર. સવાણી તે હદ સુધી ગિફ્ટ ડીડમાં કરારનું અસ્તિત્વ વિરોધાભાસ કરી શક્યા નથી. દાવો કરનાર પ્રતિવાદીએ સ્વીકાર્યું છે કે વાદી કબજામાં છે એવા આધારે ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવા માટે ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પછી દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. દાવો કરવાના કારણને પ્રતિવાદી દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૨૮/૦૯/૨૦૨૧ ની એક નોટિસના

પરિસરમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું. જો કે, નોટિસમાં, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી અનુસાર, પ્રતિવાદી દાવો કરે છે કે તાજેતરના ભૂલકાળમાં, વાદીએ રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા ભેટમાં આપવામાં આવેલા પ્લોટ નં. ૬૩ નો કબજો છીનવી લીધો છે. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫૯ (જે હવે પછી "સદર અધિનિયમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) તેમજ ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ, ૧૮૮૨ ની કલમ ૧૨૩ (જે હવે પછી "ટી.પી. એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) નો સંદર્ભ લીધો છે. બંને કાનૂની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવી છે:—

"લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫૯

દાવ્યાનું વર્ણન

૫૯. દસ્તાવેજ અથવા હુકમનામું રદ કરવા અથવા બાજુ પર મૂકવા માટે અથવા કરાર રદ કરવા માટે."

મર્યાદાનો સમયગાળો

ત્રણ વર્ષ

જે સમયથી સમયગાળો શરૂ થાય છે

જ્યારે દસ્તાવેજ અથવા હુકમનામું રદ કરવા અથવા બાજુ પર મૂકવા અથવા કરાર રદ કરવા માટે વાદીને હકદાર બનાવતી હકીકતો સૌપ્રથમ તેને જાણીતી બને છે.

ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ, ૧૮૮૨ ની કલમ ૧૨૩

૧૨૩. ટ્રાન્સફર કેવી રીતે પ્રભાવિત થાય છે.—

સ્થાવર મિલકતની ભેટ આપવાના હેતુ માટે, ટ્રાન્સફર દાતા દ્વારા અથવા તેની વતી સહી કરાયેલ અને ઓછામાં ઓછા બે સાક્ષીઓ દ્વારા પ્રમાણિત રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા પ્રભાવિત હોવું આવશ્યક છે.

જંગમ મિલકતની ભેટ આપવાના હેતુ માટે, ટ્રાન્સફર ઉપરોક્ત મુજબ સહી કરાયેલ રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા અથવા ડિલિવરી દ્વારા પ્રભાવિત થઈ શકે છે.

આવી ડિલિવરી વેચાયેલ માલની ડિલિવરી કરી શકાય તે જ રીતે કરી શકાય છે"

૭. ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવાની મયા દા તેની અમલવારીથી ત્રણ વર્ષની છે. રજિસ્ટર્ડ ગિફ્ટ ડીડ ખુદ વાદી દ્વારા તા. ૧૮/૦૫/૨૦૧૦ના રોજ કરવામાં આવ્યું છે, તે વાદીનો કેસ નથી કે રજિસ્ટર્ડ ગિફ્ટ ડીડ "ટી.પી. એક્ટ" ની કલમ ૧૨૩ ની આવશ્યક આવશ્યકતાને પૂર્ણ કરતું નથી. નોંધપાત્ર રીતે, વાદીએ સદર ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવા માટે ૧૧ વર્ષ પછી સિવિલ દાવો દાખલ કર્યો છે. "સદર અધિનિયમ" ની કલમ ૫૯ માં જણાવ્યા મુજબ, તે મોરચે મર્યાદાના કાયદા દ્વારા મર્યાદિત હતું.

૮. આ તબક્કે, હું આંક-૧૮ નીચે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટના કેટલાક અવલોકનોનો સંદર્ભ લઈ શકું છું જે નીચે મુજબ છે:-

"૧૧. અરજીના પેરા નં. ૧૦ માં વાદીએ રજિસ્ટર્ડ ગિફ્ટ ડીડ નં. ૬૦૨ તારીખ ૧૮/૦૫/૨૦૧૦ રદ કરવાની રાહત દાવો કર્યો છે અને એવું પણ ઘોષિત કર્યું છે કે વાદગ્રસ્ત મિલકતનો કબજો પણ વાદીનો છે અને

પ્રતિવાદીઓને વેચાણ, ગીરો, ભેટ અથવા અન્ય કોઈપણ માધ્યમથી વાદગ્રસ્ત મિલકત ટ્રાન્સફર કરવાથી રોકવા માટે છે.

૧૨. અહીં સ્થાવર મિલકતની ભેટ સાથે વ્યવહાર કરતી કાનૂની જોગવાઈઓ પર નજર નાખવી મહત્વપૂર્ણ છે. ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટની કલમ ૧૨૩ ભેટનું ટ્રાન્સફર કેવી રીતે પ્રભાવિત થાય છે તેની સાથે વ્યવહાર કરે છે. તે નીચે મુજબ જણાવે છે- "સ્થાવર મિલકતની ભેટ આપવાના હેતુ માટે, ટ્રાન્સફર દાતા દ્વારા અથવા તેની વતી સહી કરાયેલ અને ઓછામાં ઓછા બે સાક્ષીઓ દ્વારા પ્રમાણિત રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા પ્રભાવિત હોવું આવશ્યક છે"

૧૩. હાલના કેસમાં વાદીએ બે સાક્ષીઓની હાજરીમાં તારીખ ૧૮/૦૫/૨૦૧૦ ના રોજ રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ નં. ૬૦૨ ચલાવીને પ્રતિવાદીને વાદગ્રસ્ત મિલકત ભેટ તરીકે આપી છે. આ કોર્ટના મતે ગિફ્ટ ડીડ નં. ૬૦૨ એ રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ નં. ૬૦૨ અમલમાં આવ્યો હતો તે તારીખે ટ્રાન્સફર પ્રભાવિત કર્યું છે.

૧૪. હવે ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવા માટે દાવો દાખલ કરવાના મર્યાદા સમયગાળા પર આવીએ તો ગિફ્ટ ડીડની અમલવારી તેની અરજીમાં ક્યારેય વિવાદિત રહી નથી અને હવે વાદી સદર ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવાની રાહત માંગી રહ્યો છે, હાલનો દાવો લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫૯ દ્વારા સ્પષ્ટપણે મર્યાદિત છે જે જણાવે છે કે ગિફ્ટ ડીડ રદ કરવા માટે દાવો દાખલ કરવાનો મર્યાદા સમયગાળો તેની અમલવારીથી ત્રણ વર્ષનો છે. વાદી તા. ૧૮/૦૫/૨૦૧૦ ના રોજ કરવામાં આવેલા રજિસ્ટર્ડ ગિફ્ટ ડીડ વિશે સારી રીતે જાણતો હતો જ્યારે તેણે ૧૧ વર્ષ પછી હાલનો દાવો ભરી દીધો છે.

૧૫. રાઘવેન્દ્ર શરણ સિંહ વિરુદ્ધ રામ પ્રસન્ના સિંહ (મૃતક) ના એલઆર દ્વારા ના સીમાચિહ્નરૂપ ચુકાદામાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ

આદેશ આપ્યો છે- ૭. હાથે રહેલા કેસની હકીકતો અને અરજીમાં જણાવેલી વિગતો પર સીપીસીના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગ પર ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદો લાગુ કરતાં, અમારું માનવું છે કે બંને કોર્ટ નીચેનાએ સીપીસીના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગમાં અરજી નામંજૂર ન કરવામાં ભૌતિક ભૂલ કરી છે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે તે વિવાદમાં નથી કે ગિફ્ટ ડીડ મૂળ વાદી દ્વારા તેના ભાઈ સાથે મળીને ખુદ કરવામાં આવ્યું હતું. ભેટનું દસ્તાવેજ રજિસ્ટર્ડ ગિફ્ટ ડીડ હતું. ગિફ્ટ ડીડની અમલવારી વાદી દ્વારા વિવાદિત નથી. તે વાદીનો કેસ છે કે ગિફ્ટ ડીડ દેખાડા પૂરતું ગિફ્ટ ડીડ હતું અને તેથી તે તેને બંધનકર્તા નથી. જો કે, એ નોંધવું જરૂરી છે કે લગભગ ૨૨ વર્ષ સુધી, ન તો વાદી કે ન તો તેના ભાઈ (જેઓ ૧૫/૧૨/૨૦૦૨ ના રોજ અવસાન પામ્યા હતા) એ કોઈપણ સમયે દાવો કર્યો ન હતો કે ગિફ્ટ ડીડ દેખાડા પૂરતું ગિફ્ટ ડીડ હતું. ગિફ્ટ ડીડના અમલકર્તાઓમાંથી એક વાદીના ભાઈએ તેમના જીવનકાળ દરમિયાન ક્યારેય દાવો કર્યો ન હતો કે ગિફ્ટ ડીડ દેખાડા પૂરતું ગિફ્ટ ડીડ હતું. તે હાલના અપીલકર્તા-મૂળ પ્રતિવાદી હતા જેમણે વર્ષ ૨૦૦૧ માં ભાગલા માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો અને સદર દાવો તેના ભાઈઓ સામે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં વાદીને પ્રતિવાદી નં. ૧૦ તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા. એવું લાગે છે કે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલા દાવાનું સમન્સ એટલે કે ટી.એસ. (ભાગલા) દાવો નં. ૩/૨૦૦૧ વર્ષ ૨૦૦૧ માં જ પ્રતિવાદી નં. ૧૦- હાલના વાદીને બજાવવામાં આવ્યું હતું. તેમ છતાં, તેણે વર્ષ ૨૦૦૩ માં હાલનો દાવો સંસ્થિત કર્યો. અરજીમાં જણાવેલી વિગતોમાંથી પણ, એવું લાગે છે કે આ ૨૨ વર્ષો દરમિયાન એટલે કે ૧૯૮૧ થી ૨૦૦૧/૨૦૦૩ ના સમયગાળા દરમિયાન, વાદ્યસ્ત મિલકત હાલના અપીલકર્તા-મૂળ પ્રતિવાદી દ્વારા ગીરો રાખવામાં આવી હતી અને ગીરો દસ્તાવેજ પ્રતિવાદી દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો. તેથી, અરજીમાં જણાવેલી વિગતો

અને અરજીમાં જણાવેલા તથ્યોના બંડલને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારું માનવું છે કે હોશિયારીથી ડ્રાફ્ટિંગ કરીને વાદીએ દાવાને મર્યાદા સમયગાળાની અંદર લાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે જે, અન્યથા, મર્યાદાના કાયદા દ્વારા મર્યાદિત છે. તેથી, ટી. અરીવંદન્ટમ (સુપ્રા) અને અન્યના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અને દાવો સ્પષ્ટપણે મર્યાદાના કાયદા દ્વારા મર્યાદિત હોવાથી, સીપીસીના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગમાં અરજી નામંજૂર કરવી જરૂરી છે."

૧૬. હવે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ની જોગવાઈઓ પર નજર કરીએ તો- '૧૧. અરજી નામંજૂર કરવી- અરજી નીચેના કેસોમાં નામંજૂર કરવામાં આવશે.-

(એ) જ્યાં તે દાવો કરવાનું કારણ જાહેર કરતી નથી,

(બી) જ્યાં દાવો કરેલ રાહતનું ઓછું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું છે, અને કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર મૂલ્યાંકન સુધારવા માટે કોર્ટ દ્વારા જરૂરી હોવા છતાં, વાદી તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે,

(સી) જ્યાં દાવો કરેલ રાહતનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું છે, પરંતુ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પવાળા કાગળ પર અરજી પરત કરવામાં આવે છે, અને કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર જરૂરી સ્ટેમ્પ-પેપર પૂરું પાડવા માટે કોર્ટ દ્વારા જરૂરી હોવા છતાં, વાદી તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે,

(ડી) જ્યાં અરજીમાંના નિવેદન પરથી દાવો કોઈપણ કાયદા દ્વારા મર્યાદિત જણાય છે:"

૯. પ્રથમ અપીલમાં વિદ્વાન અપીલ કોર્ટે પ્રથમ અપીલ નક્કી કરવા માટે 'નક્કી કરવાના મુદ્દાઓ' ઘડ્યા હતા જેમ કે:-

"નક્કી કરવાના મુદ્દાઓ :-

૧. શું વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ વાદીની દલીલોનું તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે?

૨. શું નિયમિત સિવિલ સૂટ નં. ૨૨૩/૨૦૨૧ માં અરજી એફિલિમિટ ૧૮ ની નીચે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ ગેરકાયદેસર, મનસ્વી, લહેરી અને ભૂલભરેલો છે?

૩. શું હુકમ?

૮. કે, ઉપરોક્ત મુદ્દાઓ પર મારા તારણો નીચે મુજબ છે."

૮.૧ અપીલ કોર્ટે, કારણોની ચર્ચા કર્યા પછી, મુદ્દા નં. ૧ અને ૨ નો નકારમાં જવાબ આપ્યો, કેસની હકીકતોનું સંપૂર્ણ પુનઃઅર્થઘટન કર્યું છે અને વિષય પરના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લીધા પછી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમને સમર્થન આપીને ખુશ થયા. પ્રથમ અપીલમાં ચુકાદો અને ડિકીની ચકાસણી પરથી, શું જોઈ શકાય છે કે અપીલ કોર્ટે એવું યોજીને સારી રીતે કારણો દર્શાવતો હુકમ પસાર કર્યો છે કે વાદી – અપીલકર્તાએ તા. ૧૮/૫/૨૦૧૦ ના રોજ સ્પેચિયાએ ગિફ્ટ ડીડ કર્યું હતું અને સાક્ષીઓની હાજરીમાં અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું અને સંબંધિત સત્તાધિકારી સમક્ષ રજિસ્ટર્ડ કરવામાં આવ્યું હતું. રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ તેની પ્રામાણિકતાની ધારણા ધરાવે છે અને વધુમાં તેમાં ગિફ્ટ ડીડમાં કરવામાં આવેલી દલીલો દર્શાવે છે કે ગિફ્ટ ડીડ દ્વારા પ્રતિવાદીને

કબજો સોંપવામાં આવ્યો હતો. વાદી તરફથી એવી કોઈ દલીલ નથી કે ગિફ્ટ ડીડ ગેરકાયદેસર પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરીને તેના પર છેતરપિંડી કરીને કરવામાં આવ્યું હતું. તેની ગેરહાજરીમાં, ૧૧ વર્ષ પસાર થયા પછી ગિફ્ટ ડીડને આપવામાં આવેલ પડકાર દેખીતી રીતે સમય મર્યાદા બહારનો દાવો હતો.

૧૦. ટી. અરીવંદન્દમ વિ. ટી.વી. સત્યપાલ અને અન્યના કેસમાં, (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૬૭ માં નોંધાયેલ છે, તેના સંબંધિત ફકરા ૫ અને ૬ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે:—

"૫. કોર્ટની પ્રક્રિયાના વારંવાર અને પશ્ચાતાપ વગર આચરવામાં આવેલા સ્થૂળ દુરુપયોગ માટે અરજદારની નિંદા કરવામાં અમને જરાય શંકા નથી. હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં મળેલી હકીકતોના નિવેદનથી, તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે બેંગલોરની ફર્સ્ટ મુનિસિપલ કોર્ટ સમક્ષ હાલમાં પેવિંગ દાવો એ અરજીઓ પ્રાપ્ત કરવામાં કાયદાની દયાઓનો ખુલ્લો દુરુપયોગ છે. વિદ્વાન મુનિસિફને યાદ રાખવું જોઈએ કે જો અરજીના અર્થપૂર્ણ—નહીં કે જનન્યાયિક—વાંચન પર તે સ્પષ્ટપણે હેરાન કરનારો અને ગુણવત્તા વગરનો હોય, એ અર્થમાં કે દાવો કરવાનો સ્પષ્ટ હક્ક જાહેર કરતો નથી, તો તેણે સી.પી.સી.ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧ હેઠળ તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને તેમાં ઉલ્લેખિત આધાર પૂરો થાય છે તેની કાળજી લેવી જોઈએ. અને, જો હોશિયાર ડ્રાફ્ટિંગે દાવાના કારણનો ભ્રમ ઉભો કર્યો હોય, તો ઓર્ડર X સી.પી.સી. હેઠળ પક્ષકારની ઝીણવટભરી તપાસ કરીને પ્રથમ સુનાવણીમાં જ તેને અંકુર પર રોકી દો. બેજવાબદાર મુકદ્દમાઓનો જવાબ એક સક્રિય ન્યાયાધીશ છે. ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રથમ સુનાવણીમાં પક્ષકારની તપાસ કરવા પર ભારપૂર્વક આગ્રહ રાખવો જોઈએ જેથી નકલી મુકદ્દમાઓને વહેલી તકે ગોળીબાર કરીને પાડી શકાય. પીનલ કોડ

(પ્રકરણ XI) પણ આવા પુરુષોને મળવા માટે પૂરતો સંસાધનયુક્ત છે, અને તેમની સામે શરૂ કરવો જ જોઈએ. આ કેસમાં, વિદ્વાન જજે તેમની કિંમતે અનુભવ્યું કે મહાત્મા ગાંધીની હત્યા પર જ્યોર્જ બર્નાર્ડ શોએ શું ટિપ્પણી કરી હતી: 'ખૂબ સારા હોવું જોખમી છે.'

૬. આ કેસમાં ટ્રાયલ કોર્ટ સી.પી.સી. ની કલમ ૩૫-એ ની યાદ અપાવશે અને જો તે સંતુષ્ટ થાય કે મુકદ્દમાને હેરાન કરવાના હેતુઓથી પ્રેરિત હતો અને તદ્દન આધારહીન હતો તો અવરોધક કાર્યવાહી કરશે. કોઈપણ દષ્ટિએ, તે દાવાનું અસ્તિત્વનું મૂલ્ય નથી અને સંબંધિત પક્ષકારોને તાત્કાલિક સુનાવણી આપ્યા પછી તરત જ તેનો નિકાલ કરવો જોઈએ." ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટના મતે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ વિદ્વાન અપીલ કોર્ટે એવી કોઈ ભૂલ કરી નથી, જે કોર્ટને સેકન્ડ અપીલ દાખલ કરવાની મંજૂરી આપે.

૧૧. સેકન્ડ અપીલનો વ્યાપ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નાઝીર મોહમ્મદ વિ. જે. કમલા અને અન્યના કેસમાં ચર્ચવામાં આવ્યો છે, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૨૦ એસ.સી. ૪૩૨૧ માં નોંધાયેલ છે. તેનો સંબંધિત પેરા ૩૭ નીચે મુજબ વાંચે છે:-

"૩૭. આ કેસ સાથે સંબંધિત કલમ સીપીસી સંબંધિત સિદ્ધાંતોનો સારાંશ આ પ્રમાણે આપી શકાય છે:

(૧) દસ્તાવેજના લખાણો અથવા સામગ્રીમાંથી હકીકતનું અનુમાન એ હકીકતનો પ્રશ્ન છે, પરંતુ દસ્તાવેજની શરતોની કાનૂની અસર એ કાયદાનો પ્રશ્ન છે. દસ્તાવેજનું અર્થઘટન, જેમાં કાયદાના કોઈપણ સિદ્ધાંતનો પ્રયોગ સામેલ છે, તે પણ કાયદાનો પ્રશ્ન છે. તેથી, જ્યારે દસ્તાવેજનું ખોટું અર્થઘટન થાય છે અથવા દસ્તાવેજનું અર્થઘટન કરવામાં કાયદાના સિદ્ધાંતનો ખોટો પ્રયોગ થાય છે, ત્યારે તે કાયદાના પ્રશ્નને જન્મ આપે છે.

(૨) હાઈકોર્ટે સંતુષ્ટ થવું જોઈએ કે કેસમાં કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સામેલ છે, સામાન્ય કાયદાનો પ્રશ્ન નહીં. કેસના નિર્ણય પર ભૌતિક અસર ધરાવતો કાયદાનો પ્રશ્ન (એટલે કે, એક પ્રશ્ન, જેનો જવાબ દાવાના પક્ષકારોના હકોને અસર કરે છે) કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન હશે, જો તે કાયદાની કોઈપણ વિશિષ્ટ જોગવાઈઓ અથવા બંધનકર્તા પૂર્વજોમાંથી ઉદ્ભવતા સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવે, અને ચર્ચાસ્પદ કાનૂની મુદ્દો સામેલ હોય.

(૩) કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન વિપરીત પરિસ્થિતિમાં પણ ઊભો થશે, જ્યાં કાયદાકીય સ્થિતિ સ્પષ્ટ છે, ક્યાં તો કાયદાની સ્પષ્ટ જોગવાઈઓને કારણે અથવા બંધનકર્તા પૂર્વજોને કારણે, પરંતુ નીચલી કોર્ટે આ બાબતનો નિર્ણય લીધો છે, ક્યાં તો આવા કાનૂની સિદ્ધાંતને અવગણીને અથવા તેની વિરુદ્ધ કાર્ય કરીને. બીજા પ્રકારના કેસોમાં, કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન એટલા માટે ઊભો થતો નથી કે કાયદો હજી ચર્ચાસ્પદ છે, પરંતુ એટલા માટે કે મહત્વના પ્રશ્ન પર આપવામાં આવેલ નિર્ણય કાયદાની સ્થિર સ્થિતિનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

(૪) સામાન્ય નિયમ એ છે કે, હાઈકોર્ટ નીચલી કોર્ટોના સમવર્તી તરણોમાં દખલ કરશે નહીં. પરંતુ તે સંપૂર્ણ નિયમ નથી. કેટલાક જાણીતા અપવાદો એ છે કે જ્યાં

(૧) કોર્ટ નીચેનાએ ભૌતિક પુરાવાઓને અવગણ્યા છે અથવા કોઈ પુરાવા પર કામ કર્યું નથી;

(૨) કોર્ટોએ કાયદાની ભૂલભરેલી અરજી કરીને સાબિત થયેલી હકીકતોમાંથી ખોટા અનુમાનો દોર્યા છે; અથવા

(૩) કોર્ટેએ સાબિતીનો બોજ ખોટી રીતે નાખ્યો છે. કોઈ પુરાવા પર આધારિત નિર્ણય ફક્ત એવા કેસોનો સંદર્ભ આપતો નથી જ્યાં પુરાવાઓની સંપૂર્ણ અછત હોય, પરંતુ તે એવા કેસનો પણ સંદર્ભ આપે છે જ્યાં પુરાવાઓ, એકંદરે, તારણને ટેકો આપવા માટે વાજબી રીતે સક્ષમ નથી."

૧૨. હીરો વિનોથ વિ. સેશમ્મલના કેસમાં, (૨૦૦૬) ૫ એસ.સી.સી. ૫૪૫ માં નોંધાયેલ છે, એપેક્સ કોર્ટે "સદર કોડ" ની સંશોધિત કલમ ૧૦૦ માં દેખાતા 'કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન' શબ્દસમૂહને નીચે મુજબ સેટ કર્યો છે:—

"૨૧. સંશોધિત કલમ ૧૦૦ સીપીસીમાં દેખાતા 'કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન' શબ્દસમૂહને કોડમાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો નથી. મહત્વપૂર્ણ શબ્દ, 'કાયદાના પ્રશ્ન' ને યોગ્ય ઠેરવતા, તેનો અર્થ પદાર્થ હોવાનો, આવશ્યક, વાસ્તવિક, યોગ્ય મૂલ્યનો, મહત્વપૂર્ણ અથવા નોંધપાત્ર હોવાનો છે. તેને તકનીકી, કોઈ પદાર્થ કે પરિણામ વિનાના, અથવા માત્ર શૈક્ષણિક વિપરીત કંઈક તરીકે સમજી શકાય છે. જો કે, તે સ્પષ્ટ છે કે ધારાસભાએ કોડની કલમ ૧૦૮ અથવા સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩૩(૧) (એ) જેવી અન્ય ઘણી જોગવાઈઓમાં કરવામાં આવ્યું છે તેમ 'સામાન્ય મહત્વના' શબ્દોનો પ્રત્યય લગાવીને 'કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન' ના અવકાશને લાયક ન બનાવવાનું પસંદ કર્યું છે. કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન જેના પર સેકન્ડ અપીલ સાંભળવામાં આવશે તે જરૂરી નથી કે સામાન્ય મહત્વનો કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન હોય. ગુરન દિતા વિ. રામ દિતા [(૧૯૨૭-૨૮) ૫૧૫ આઈએ ૨૩૫: એઆઈઆર ૧૯૨૮ પીસી ૧૭૨] માં તે સમયની અસ્તિત્વમાં રહેલી કલમ ૧૦૦ સીપીસી (ત્યારબાદ એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૭૩ દ્વારા રાદ કરવામાં આવી છે) ના છેલ્લા ફકરામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નનો શબ્દસમૂહ વિચારણા

માટે આવ્યો હતો અને તેમના માર્ગદર્શકોએ રાખ્યું હતું કે તેનો અર્થ સામાન્ય મહત્વનો મહત્વનો પ્રશ્ન નથી પરંતુ કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન છે જે કેસમાં સામેલ હતો. સર ચુનીલાલ કેસ [૧૯૬૨ સપ્પ (૩) એસસીઆર ૫૪૯: એઆઈઆર ૧૯૬૨ એસસી ૧૩૧૪] માં કોન્સ્ટીટ્યુશન બેન્ચે મદ્રાસ હાઈકોર્ટની કુલ બેન્ચ દ્વારા રિમલાપુડી સુબ્બા રાવ વિ. નોની વીરજી [એઆઈઆર ૧૯૫૧ મડ ૯૬૯: (૧૯૫૧) ૨ એમએલજે ૨૨૨ (એફબી)] માં લેવાયેલા નીચેના દૃષ્ટિકોણ સાથે કરાર વ્યક્ત કર્યો હતો :

(સર ચુનીલાલ કેસ [૧૯૬૨ સપ્પ (૩) એસસીઆર ૫૪૯: એઆઈઆર ૧૯૬૨ એસસી ૧૩૧૪], એસસીઆર પૃષ્ઠ ૫૫૭)

'જ્યારે કાયદાનો પ્રશ્ન યોગ્ય રીતે ચર્ચાસ્પદ હોય, જ્યાં તેના પર મતના તફાવત માટે જગ્યા હોય અથવા જ્યાં કોર્ટે તે પ્રશ્ન સાથે થોડી લંબાઈ સાથે વ્યવહાર કરવાનું જરૂરી માન્યું હોય અને વૈકલ્પિક દૃષ્ટિકોણની ચર્ચા કરી હોય, ત્યારે તે પ્રશ્ન કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન બનશે. બીજી બાજુ જો પ્રશ્ન વ્યવહારિક રીતે સર્વોચ્ચ કોર્ટના નિર્ણય દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો હોય અથવા જો પ્રશ્ન નક્કી કરવામાં લાગુ કરવાના સામાન્ય સિદ્ધાંતો સારી રીતે સ્થિર હોય અને એકમાત્ર પ્રશ્ન તે સિદ્ધાંતોને કેસની ચોક્કસ હકીકત પર લાગુ કરવાનો હોય તો તે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન નહીં બને.'

૧૩. નારાયણન રાજેન્દ્રન અને અન્ય વિ. લક્ષ્મી સરોજિની અને અન્યના કેસમાં, (૨૦૦૯) ૫ એસ.સી.સી. ૨૮૪ માં નોંધાયેલ છે, એપેક્સ કોર્ટે ચુકાદાઓની શ્રેણીનો સંદર્ભ લીધા પછી, "સદર કોડ" ની કલમ ૧૦૦ ના સંશોધન પહેલાં અને સંશોધન પછી સેકન્ડ અપીલના અવકાશની તપાસ કરી છે. સંબંધિત પેરા ૩૮ થી ૪૨ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે:—

"૩૮.

'૬૬. હાઇકોર્ટમાં સેકન્ડ અપીલની બાકી રકમ એકત્ર થવાનું પ્રાથમિક કારણ એ શિથિલતા છે કે જેની સાથે સેકન્ડ અપીલ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ ની જોગવાઈઓની ગંભીર છાનબીન વગર દાખલ કરવામાં આવે છે. સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ ના અવકાશ અને પરિધિમાં સેકન્ડ અપીલનું મનોરંજન કરવું એ હાઇકોર્ટની બંધનકર્તા ફરજ છે.

૬૭. જે પ્રશ્ન ઘણીવાર પૂછવામાં આવે છે તે એ છે કે શા માટે કોઈ મુકદ્દમાબાજને કાયદાના પ્રશ્નો પર પણ બે અપીલ કરવાનો હક્ક હોવો જોઈએ? આ પ્રશ્નનો જવાબ એ છે કે દરેક રાજ્યમાં મોટી સંખ્યામાં ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટો છે અને જિલ્લાની કોર્ટો કાયદાના પ્રશ્નો પર અંતિમ મધ્યસ્થી હોઈ શકતી નથી. જો કાયદાનું એકસમાન અર્થઘટન અને પ્રયોગ થવાનો હોય, તો કાયદાના પ્રશ્નો રાજ્યની સર્વોચ્ચ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવા જોઈએ જેના નિર્ણયો તમામ ગૌણ કોર્ટોને બંધનકર્તા છે.' કાયદાના પ્રશ્ન પર સેકન્ડ અપીલની મંજૂરી પાછળનો તર્ક:

૩૯.

'૬૮. કાયદાના પ્રશ્ન પર સેકન્ડ અપીલની મંજૂરી પાછળનો તર્ક એ છે કે, કોઈ એવું ટ્રિબ્યુનલ હોવું જોઈએ કે જેની પાસે એવી અધિકારક્ષેત્ર હોય જે તેને રાજ્યભરમાં મહત્વપૂર્ણ કાનૂની મુદ્દાઓ પર એકસમાનતા જાળવી રાખવા અને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં પુનઃસ્થાપિત કરવા સક્ષમ બનાવશે, જેથી રાજ્યના ક્ષેત્રમાં, કાયદો, જ્યાં સુધી તે કાયદો ઘડવામાં આવ્યો ન હોય, તે એક કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે, અથવા નિર્ધારિત કરવા સક્ષમ હોય જેના નિયમો તેની અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના તમામ ક્ષેત્રમાં તમામ

કોર્ટો, ટ્રિબ્યુનલો અને સત્તાધિકારીઓને બંધનકર્તા રહેશે. આ કોઈપણ કાનૂની સિસ્ટમમાં ગર્ભિત છે જ્યાં ઉચ્ચ કોર્ટોને કાયદાના પ્રશ્ન પર બંધનકર્તા નિર્ણયો લેવાની સત્તા હોય છે.

૬૯. ૧૯૭૬ પહેલાં પ્રીવી કાઉન્સિલ અને આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરાયેલા કેસોના વિશ્લેષણે આ કોર્ટ દ્વારા સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ દખલગીરીનો અવકાશ સ્પષ્ટપણે દર્શાવ્યો હતો. સંશોધન પહેલાં પણ, સતત સ્થિતિ રહી છે કે કોર્ટોએ હકીકતના સમવર્તી તારણોમાં દખલ કરવી જોઈએ નહીં. ૭૦. હવે, ૧૯૭૬ ના સંશોધન પછી, કલમ ૧૦૦ ના અવકાશને ભારે અંશે કાપવામાં આવ્યો છે અને સાંકડો કરવામાં આવ્યો છે. હાઈકોર્ટોને ફક્ત એવા કેસમાં જ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ દખલ કરવાની અધિકારક્ષેત્ર હશે જ્યાં કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નો સામેલ હોય અને તે પ્રશ્નો અપીલના મેમોરેન્ડમમાં સ્પષ્ટપણે તૈયાર કરવામાં આવ્યા હોય. સેકન્ડ અપીલ દાખલ કરતી વખતે, કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નો તૈયાર કરવાની હાઈકોર્ટની બંધનકર્તા ફરજ અને જવાબદારી છે અને તે પછી જ હાઈકોર્ટને કાયદાના તે પ્રશ્નો નક્કી કરવા માટે કેસ સાથે આગળ વધવાની મંજૂરી છે. સંશોધિત કલમમાં વપરાયેલ ભાષા ખાસ કરીને "કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન" શબ્દોનો સમાવેશ કરે છે જે ધારાસભાના ઇરાદાને સૂચવે છે. તે સ્પષ્ટપણે સમજી લેવું જોઈએ કે ધારાસભાનો ઇરાદો ખૂબ જ સ્પષ્ટ હતો કે ધારાસભા ક્યારેય સેકન્ડ અપીલને "હકીકતો પર ત્રીજી ટ્રાયલ" અથવા "જુગારમાં વધુ એક પાસો" બનાવવા માંગતી નથી. સંશોધનની અસર મુખ્યત્વે, સંશોધિત કલમ અનુસાર, હતી:

(૧) હાઈકોર્ટ સેકન્ડ અપીલ દાખલ કરવા માટે ફક્ત ત્યારે જ ન્યાયી ઠરશે જ્યારે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન સામેલ હોય;

(૨) કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન આવા પ્રશ્નને ચોક્કસપણે જણાવવા માટે;

(૩) અપીલ સાંભળતા પહેલા કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નને ઘડવાની હાઈકોર્ટ પર ફરજ લાદવામાં આવી છે;

(૪) કલમનો બીજો ભાગ એ છે કે અપીલ માત્ર તે જ પ્રશ્ન પર સાંભળવામાં આવશે.

૭૧. હકીકત એ છે કે, કેસોની શ્રેણીમાં, આ કોર્ટ દખલ કરવા માટે મંજૂર કરવામાં આવી હતી કારણ કે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ ના સાચા કાયદાકીય ઇરાદા અને અવકાશની ન તો પ્રશંસા કરવામાં આવી છે કે ન તો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ન્યાયાધીશોનો એક વર્ગ કાયદો વહીવટ કરતી વખતે પ્રામાણિકપણે માને છે કે, જો તેઓ સંતુષ્ટ હોય કે, તેમની સમક્ષ લાવવામાં આવેલી કોઈપણ સેકન્ડ અપીલમાં નીચલી અપીલ કોર્ટ દ્વારા અથવા બંને કોર્ટ નીચેના દ્વારા પુરાવાઓની ગંભીર ભૂલભરેલી પ્રશંસા કરવામાં આવી છે, તો દખલ કરવી તેમની ફરજ છે, કારણ કે તેઓ એવું અનુભવતા લાગે છે કે પુરાવાની ગંભીર ભૂલભરેલી પ્રશંસા પછીની ડિકી અન્યાય સામેલ કરે છે અને આવા અન્યાયને સુધારવાની હાઈકોર્ટની ફરજ છે. અમે પુનરાવર્તિત કરવા માંગીએ છીએ કે ન્યાય કાયદા અનુસાર આપવો પડશે.

૭૨. જ્યારે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ ની ગંભીર તપાસ કરવામાં આવે છે, ત્યારે કાયદાકીય આદેશ અનુસાર, હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલગીરી ફક્ત કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નો સામેલ હોય તેવા કેસોમાં જ મંજૂર છે.

૭૩. પ્રીવી કાઉન્સિલની જ્યુડિશિયલ કમિટીએ ૧૮૯૦ ની શરૂઆતમાં જણાવ્યું હતું કે હકીકતના ખોટા તારણના આધારે સેકન્ડ અપીલનું મનોરંજન કરવાની કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી, ભલે ભૂલ ગમે તેટલી ગંભીર કે અક્ષમ્ય લાગે અને તેમણે ચેતવણીની નોંધ ઉમેરી કે ભારતની કોઈ કોર્ટ પાસે કલમ ૧૦૦ માં નિર્દિષ્ટ આધારોમાં ઉમેરો કરવાની અથવા તેને વિસ્તૃત કરવાની સત્તા નથી. ૭૪. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટ દ્વારા સમર્થન પામેલા હકીકતોના તારણોમાં દખલ કરવામાં હાઈકોર્ટે ગંભીર ભૂલ કરી છે.'

૪૦. ૧૯૭૬ ના સંશોધન પછી સેક્શન ૧૦૦ સીપીસી હેઠળ સેકન્ડ અપીલમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલગીરીનો અવકાશ કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નો સામેલ હોય તેવા કેસો પૂરતો જ કડક રીતે મર્યાદિત છે. કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નને પહેલા ઘડ્યા વગર હાઈકોર્ટ કોઈપણ સેકન્ડ અપીલ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે ન્યાયી રહેશે નહીં. કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નને પહેલા ઘડ્યા વગર હાઈકોર્ટ કોઈપણ સેકન્ડ અપીલ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે ન્યાયી રહેશે નહીં. આ કોર્ટના કેસોની શ્રેણીમાં ધારાસભાનો ઇરાદો સ્પષ્ટપણે વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે.'

૪૧. ગુરદેવ કૌર (સુપ્રા) માં, આ કોર્ટે સીપીસીના ૧૯૭૬ ના સંશોધન પહેલાં અને પછીના કેસો સાથે વિગતવાર વ્યવહાર કર્યો છે. આ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ગણાવ્યું છે કે સેક્શન ૧૦૦ સીપીસીનો અવકાશ અને પરિધિ સંશોધન પછી ભારે બદલાઈ ગયો છે.

૪૨. આ કોર્ટમાં તે સામાન્ય અનુભવની બાબત છે કે આ કોર્ટના કેસોની શ્રેણીમાં કાયદાના સ્પષ્ટ ઉચ્ચારણ છતાં, મોટી સંખ્યામાં કેસો આપણા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવે છે જ્યાં હાઈકોર્ટ સેક્શન ૧૦૦ સીપીસી હેઠળ

કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નને ઘડ્યા વિના હકીકતના સમવર્તી તારણોને ખલેલ પહોંચાડી રહી છે."

૧૪. સેકન્ડ અપીલના ઉપરોક્ત અવકાશને ધ્યાનમાં રાખીને, જે ફક્ત કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન પૂરતો મર્યાદિત છે, હકીકતનું તારણ સેકન્ડ અપીલમાં પડકારવા માટે ખુલ્લું નથી, ભલે પુરાવાની પ્રશંસા સ્પષ્ટપણે ભૂલભરેલી હોય અને હકીકતનું તારણ ખોટું હોય, જે એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા આર. રામચંદ્રન અચ્ચર વિ. રામલિંગમ ચેટિયરના કેસમાં રાખવામાં આવ્યું છે, જે એ.આઇ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૩૦૨ માં નોંધાયેલ છે.

૧૫. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, અપીલ કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન લાવવામાં નિષ્ફળ જાય છે. તે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ગુરદેવ કૌર અને અન્ય વિ. કાકી અને અન્યના કેસમાં (૨૦૦૭) ૧ એસ.સી.સી. ૫૪૬ માં જણાવ્યા મુજબ હકીકતો પર 'ત્રીજી ટ્રાયલ' અને 'જુગારમાં વધુ એક પાસો' હોવાનું જણાયું છે, જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે:-

"ધારાસભાનો ઈરાદો ખૂબ જ સ્પષ્ટ હતો કે ધારાસભા ક્યારેય સેકન્ડ અપીલને 'હકીકતો પર ત્રીજી ટ્રાયલ' અથવા 'જુગારમાં વધુ એક પાસો' બનાવવા માંગતી નથી."

૧૬. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, સેકન્ડ અપીલ, કાયદાના મહત્વના પ્રશ્ન અથવા ગુણવત્તા વગરની છે. તેથી, પ્રવેશના તબક્કે ફગાવી દેવા પાત્ર છે.

૧૭. હુકમથી છૂટા થતા પહેલા, જે બે ચુકાદાઓ પર વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી તુલસી આર. સવાણીએ ભરોસો મૂક્યો હતો, હાલના કેસની હકીકતોમાં રજિસ્ટર્ડ

ગિફ્ટ ડીડ કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં એવો દાવો પણ છે કે કબજો પ્રતિવાદીને સોંપવામાં આવ્યો છે. તેથી, મહબૂબ સાહેબ (સુપ્રા) ના કેસમાં ચુકાદો અપીલકર્તાને કોઈ મદદરૂપ થશે નહીં. જ્યાં સુધી શ્રી વિશ્વનાથ બાણિક (સુપ્રા) ના કેસમાં ચુકાદાનો સંબંધ છે, તે "ટી.પી. એક્ટ" ની કલમ ૫૩એ હેઠળ છે, જ્યાં વેચાણ કરારની અમલવારી પછી, ભાગ-પર્ફોર્મન્સના સિદ્ધાંત હેઠળ વાદીને કબજામાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અને બાદમાં, દાવો આ કારણસર ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો કે તે મર્યાદા દ્વારા મર્યાદિત છે. જો કે, કોર્ટે કલમ ૫૩એ ના મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કર્યો નથી, જેના કારણે માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટને આ કેસમાં ચુકાદો પસાર કરવાની ફરજ પડી હતી. કેસના તથ્યાત્મક પાસાઓ આ કેસના તથ્યાત્મક પાસાઓ સાથે સંબંધ ધરાવતા નથી.

૧૮. મને હેમાવતી અને અન્ય વિ. હોમ્બેગૌડા અને અન્યના કેસનો સંદર્ભ લેવા દો, જે સુપ્રીમ કોર્ટના ૨૦૨૫ (૫) એસ.સી.સી. ૪૪૨ માં નોંધાયેલ છે, તેમાં એવું યોજવામાં આવ્યું હતું કે,

"જો કેસમાં કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન ઊભો થયો નથી તો અપીલનું મનોરંજન કરી શકાતું નથી અને પ્રવેશના તબક્કે જ ફગાવી દેવી જોઈતી હતી."

૧૯. ઉપરોક્ત આદેશને અનુસરીને, સેકન્ડ અપીલ પ્રવેશના તબક્કે ફગાવી દેવામાં આવે છે.

૧૯.૧ મુખ્ય અપીલના નિકાલને ધ્યાનમાં રાખીને, સિવિલ એપિલકેશન અસ્તિત્વ ધરાવતી નથી અને તદનુસાર, નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૧૯.૨ રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સ, જો કોઈ હોય તો, સંબંધિત કોર્ટમાં તાત્કાલિક પરત મોકલવામાં આવે.

(ન્યાયમૂર્તિ જે. સી. દોશી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.